

Ανδρέας Εμπειρικός, «Η Άσπρη Φάλαινα»

1^ο Παράθεμα

Ονομάζετέ με Ισμαήλ¹
Άνθρωπος είμαι ναυτικός, φαλαινοθήρας
[...]
Ωστόσο το ποίημα αυτό το γράφω
Όσο και αν τούτο φαίνεται παράξενο
(Ύστερα μάλιστα απ' όσα είπα πάρα πάνω)
Όχι για να υμνήσω εμάς τους κωνηγούς της
Αλλά την Άσπρη Φάλαινα, το μέγα κήτος,
Διότι η Αλήθεια αζίζει πιο πολύ από την Δόξα
Κι' από το Κάλλος
Και από την Νίκη.

2^ο Παράθεμα

Και να 'μαι πάλι στο κατάστρομα 109
Και το μεγάλο ξαναζώ ταξίδι
Το ξαναζώ ολόκληρο όπως και τότε
Που υπήρχε το καράβι μας
Και αρμένιζε με όλους τους καιρούς
[...]

Να 'μαι και πάλι στο καράβι μας 121
Επάνω στο άλμπουρο, στη σκοπιά μου
Ή στην κουβέρτα, εμπρός, στην πλώρη
Ή πίσω στην πρύμη, στο τιμόνι,
Βάρδια εδώ, ή βάρδια εκεί,
Δουλεύοντας σε όλες τις δουλειές του ναύτη
Και μεταξύ αυτών (προτίστως και κυρίως)
Στο ονειροπόλημα
Στην ποίησι της πάσης ώρας,
Στον ρεμβασμό.

Και ιδού που πάλι ταξιδεύω
Σ' όλων των θαλασσών τα πλάτη
Σε όλων των φαλαινών τα βοσκοτόπια
Και τώρα όπως και τότε
Έν' ωκεάνειο αίσθημα γεμίζει την καρδιά μου
Τα πάντα σε τούτη την πανδέγμωνα μεγαλωσύνη
Παίρνουν τις διαστάσεις του απροσμέτρητου, του αχανούς
Και όλα
Και τα μικρά και τα μεγάλα
Τα νοητά και τα ακατάληπτα

---

¹ Ο πρώτος στίχος του ποιήματος ταυτίζεται με την εναρκτήρια πρόταση του μυθιστορήματος του Melville, "Call me Ishmael", μια από τις πιο γνωστές φράσεις της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Βλ. Buell (2014: 367).

Και τα συνήθη και ασυνήθη
Την όψιν παίρνουν όλα
Του μυθικού.

Και ιδού που ψάχνω πάλι
Ψάχνω να βρω στ' αστέρια
Της θαλασσοπορείας μας σημάδια για το μέλλον
Και των ανδρών που αποτελούν το πλήρωμα του καραβιού μας
Τα ριζικά.
Μα περισσότερο πρέπει να πω ακόμη
Ψάχνω να βρω
Στον θόλο τον ουράνιο που σκέπει τις ψυχές μας
Της ιδικής μου της ζωής
Το ριζικό.

150

Στου φαναριού το λίγο φως
Στο μπροστινό κατάρτι
Ψάχνω, ρωτώ και συλλογιέμαι
Όμως απάντησι εύκολη δεν βρίσκω-
Είμαι θαρρώ χορδή στον άνεμο
Χορδή ευαίσθητη που αδιάκοπα δονείται,
Όμως χορδή,
Που χέρι άγνωστο και δυνατό την κρούει
Ίσως το χέρι του Θεού
Ίσως αυτό που μέσα μας συνείδησις δεν έγινε ακόμη.

[...]
Ο ήλιος φωτοκρουνός απίστευτος
Και το βελούδο της νυκτός όλο διαμάντια!
Ωρίων, Αφροδίτη, Σείριος
Στερηά και πόντος και ουρανός
Είναι τα πάντα ηδονή
Η μέρα είναι χρυσαυγής
Η νύχτα είναι ιλαρή
Ωσάν από γαργάλισμα
Που το κεντρί της φύσεως
Θες ή δεν θες ανένδοτα μας κάνει
Ω αναγάλιασμα γλυκό
Που φέρνει στα χείλη την ψυχή
Όπως το σπέρμα που έρχεται
Στου αρσενικού δαυλού την άκρη!
Γέλια ακούω και φωνές
Κραυγές λαγνείας και ιαχές
Απανωτές, ασίγαστες και κορφοσειίστρες.
Πάνω στο κύμα στον αφρό
Μέσα στο φέγγος της έναστρης νυκτός το αχνό
Ή στου μεσημεριού την ένδοξη φωτοχυσία
Κι' έτσι όπως έξω στην στερηά
Ένας πολεμικός κριός
Κρούει τειχιά και πύλες

180

Έτσι κι' εδώ, στον πόντο τον ευρύ
Μ' όμοια ορμή και μένος
Βατεύουν και βατεύονται
Οι τρίτονες και οι σειρήνες.
Τρίζει η ζυλεία, τα σχονιά
Και πλαταγίζουν τα πανιά
(Κάτασπρα φλάμπουρα στο διάφανο σκοτάδι,
Λάβαρα κόκκινα, πορτοκαλλιά, το μεσημέρι)
Η πλάσις είναι ιμερική,
Και η λαγνεία θεϊκή
Πίδακας είναι η καρδιά μου,
Προς τι λοιπόν οι στοχασμοί;
Προς τι οι τόσοι λογισμοί;
Όλους μας ζώνει ο ωκεανός
Όλους μας σκέπει ο ουρανός
Απ' όλους τους προορισμούς
Καλύτερο είναι το ταξίδι.

210

3^ο Παράθεμα

Το πέλαγος γύρω μου συχνά κοχλάζει
Στου ωκεανού τα τάρταρα κυλούν βαθειές βροντές
Κι' αίφνης (έτσι μου φαίνεται)
Ότι γεννιούνται εμπρός μου και προβάλλουν
(Ω Στρόμπολι, ω Θήρα)
Κρατήρες εμέσσοντες των φλογοβόλων νήσων
Το σπέρμα εξακοντίζοντας της υδρογείου
Από τα έγκατα που ευρίσκονται πιο κάτω απ' τους πυθμένας
Των τρομερών υγρών αβύσσων.

301

Και όμως! Και όμως!
Άλλες φορές κάτω απ' τους ίδιους θόλους,
Μέσα σε απόλυτον ευθαλασσίαν,
Σαν ξαφνικό «Δόξα εν υψίστοις»!
Ένας αρχάγγελος βοά και περουγίζει
Με περουγίσματα λευκά και αστραπιαία,
Στην εξαισία που απλώνεται τριγύρω μου γαλήνη,
Κρατώντας στο ένα χέρι του σιλπνή ρομφαία
Και στο άλλο χέρι του εύοσμον κρίνο.

4^ο Παράθεμα

Στην λίμνη την αλμυρή της Γιούτα
Ένας ψαράς ρίχνει τα δίχτυα του
Και πιάνει της τύχης του τα ψάρια
Ένας ινδιάνος ρίχνει τα βέλη του στον ήλιο
Και αφήνει κόκκινη κραυγή που σκάει σαν ρόδι
[...]

319

Μαζεύει τα δίχτυα του ο ψαράς.
Ψαλμοί ακούονται κοντά στη λίμνη.

Όχι μακριά από τις όχθες
Μέσα στην δόξα της πρωΐας
Υψώνεται ο ναός με αιχμές σαν βέλη
Της Νέας Ιερουσαλήμ
Το εκκλησίασμα είναι μεγάλο
Η σύναξις είναι ιερά.
Στη μέση του ναού ψηλός πυρρόθριξ
Στέκει ο μέγας αρχηγός-
Ταγός μαζί και άγιος.
Είς τον γυναικωνίτη
Οι πέντε γυναίκες του και τα πολλά παιδιά του
Προσεύχονται
Και έτσι όπως μπαίνουν οι ακτίνες
Από τα κρύσταλλα της εκκλησίας
Φωτίζουν πολύχρωμα τις όψεις
Πλήθους ανδρών και γυναικών
Τας όψεις των Αγίων
Των τελευταίων ημερών.
Όλοι εδώ είναι Μορμόνοι
Έχουν πλατύγυρα καπέλλα
Έχουν περίστροφα στις ζώνες
Αλλά και πίστι στον Χριστό-
Άλλοι με δώδεκα παιδιά,
Άλλοι με είκοσι και πλέον
Αφού είναι μπόλικο το σπέρμα
Κι' έτσι το θέλει ο Θεός.

360

Η προσευχή τελειώνει
Υψώνει το χέρι ο Ταγός
Και στην απόλυτη σιγή που γίνεται (ή έγινε)
Βαθειά και βελουδένια
Ακούγεται η φωνή του:
Σήκω από την σκόνη σου
Ω Ιερουσαλήμ!
Φόρα τα νέα ρούχα σου
Και κάμε ό,τι χρειάζεται
Να ενωθής παντοτινά με τον Θεό σου
Και τώρα και πάντα
Ιερουσαλήμ, Ιερουσαλήμ!
Ω κόρη της Σιών!

Την ίδια ώρα
Δυο βήματα απ' την πλατεία
Της πρώτης πόλεως της Γιούτα
Στην αρχή του κεντρικού της δρόμου
Δένει το αφρισμένο άλογό του
Ο κυνηγός του χρυσαφιού.
Είναι περαστικός και διαψασμένος
Απ' το ανοικτό πουκάμισό του
Τρεις πόντους κάτω απ' τον λαιμό

Του στήθους του φαίνονται σγουρές οι τρίχες.
Έχει ανάστημα ψηλό
Και κάτι σαν του λεονταριού
Την αγριάδα στην μορφή του.
Φορεί μια γούνα κάστορος στην κεφαλή του
Τα ρούχα του είναι πέτσινα γιομάτα κρόσια
Και των ψηλών υποδημάτων του τα ηχηρά σπιρούνια
Τον κάνουν να μοιάζει ώρες-ώρες
Με μονομάχο αλέκτορα
Των Ινδιών.

390

Στο μπαρ του Μόσχου του Χρυσού
Όλους κερνά και υψώνοντας 2 σακκούλες-
Σακκούλες βαριές καμπανιστές
Για τον χρυσό που ανεκάλυψε
Με μάτια σπιθίζοντα μιλά.
Γύρω του μαζεύονται του μαγαζιού οι θαμώνες
Κι' ενώ ακούν τα λόγια του (την ιστορία του)
Ο φθόνος σμίγει με τον θαυμασμό,
Όπως η ζήλεια με τον έρωτα,
Κι' ενώ άλλοι λέγουν μέσα τους, ανατριχιάζοντας
«Ο Σατανάς! Ο Μαμωνάς!»
Και άλλοι με φρίκη ψιθυρίζουν
«Είναι της Αποκαλύψεως, του ολέθρου καβαλλάρης!»
Ωρισμένοι άλλοι εκ των θαμώνων,
Αναφωνούν με έζαρσιν:
«Ο άνδρας αυτός είναι θεός!»
Και γίνεται στο μαγαζί μεγάλος ντόρος
Γίνεται χλαλοή αντάρα
Και γίνεται το κατάστημα τέμενος όπου η Τύχη
Κρυφά διαλέγει αυτούς που προτιμά
Για να χαρίσει στον καθένα
Το χαμόγελό της.

(Ναι. Ναι)

Στου φαναριού το λίγο φως την νύκτα
Ή στου μεσημεριού την ξέφρενη φωτοχυσία
Εις το πλωριό κατάρτι εμπρός
Στη βίγλα μου, στη σκοπιά των οριζόντων
Ή όπου αλλού με στέλνουν τα καθήκοντά μου
Και οι προσταγές του Αχάμπ,
Κάθε φορά που δεν ρεμβάζω
Ψάχνω και συλλογιέμαι
Την ύπαρξί μου και την ύπαρξί του κόσμου
Να εξηγήσω.
Όμως απάντησι εύκολα δεν βρίσκω
Και τότε, όπως και τώρα,
Πέφτω ξανά στους ρεμβασμούς
(Σε αυτήν την εσωτερική πραγματικότητα)
Στους ρεμβασμούς που τις ψυχές σηκώνουν και τις πάνε

420

*Όπως το κύμα τους αφρούς
Με απίστευτες κινήσεις λικνιστικής αιώρας,
Καθοδικές και ανοδικές κινήσεις,
Από την άβυσσο στους ουρανούς,
Από το «αν» στο μέσα μας «είναι»,
Από το έρεβος στο μέσα μας φως.*

5° Παράθεμα

*Έτσι καμιά φορά ποτίζονται τα λουλούδια
Έτσι βλασταίνουν τα φυτά της σιωπής
Έχοντας μέσα τους βαθειά κλεισμένες
Των βιασμών τις ομιωγές και τις κραυγές της ηδονής.*

6° Παράθεμα

*Στο μπαρ του Μόσχου του Χρυσού
Ο κυνηγός αυτός της τύχης
Την ιστορίαν του συνεχίζει περιγράφων
Με λόγια αδρά, διεγερτικά,
Την περιπέτεια που του έφερε τον πλούτον
Κι' έτσι μ' έξαψιν καθώς μιλά
Από την μέθη του ποτού
Ο ευνοούμενος αυτός της Τύχης
Για λίγες στιγμές ο ψεύτικος αυτός προφήτης
Στα μάτια αυτών που τον θαυμάζουν
Με αληθινόν προφήτη μοιάζει.*

7° Παράθεμα

*ελπίζοντας να συναντήσουμε, όχι σαν φαλαινοθήρην, όχι σαν τον Αχάμπ εχθροί,
μα τουναντίον, σαν φίλοι θερμοί και αληθινοί, την Άνασσα των ωκεανών με το
υγρόν λοφείον, το άσπρο πλεύμενο σπερματικό βουνό (ω, χαίρε, χαίρε, Moby
Dick!), την Άσπρη Φάλαινα ελπίζοντας να βρούμε την ρήγισσα των βαθέων
βυθών και πάσης φωτεινής επιφανείας, την Άσπρη Φάλαινα, την Άσπρη
αφρόεσσα Αφροδίτη (χαίρε, ω Παφλάζουσα, χαίρε, ω, χαίρε Αναδυομένη!) όραμα
θείον, Άνασσα Πρώτη, κόρη της απολύτου αθωότητος, της απολύτου ελευθερίας,
της απολύτου ηδονής –κήτος, ω κήτος που μόνον εσύ, ως σήμερα, κρατάς ακόμη
κάτι, απ' την αυγή της Υδρογειίου, απ' τις αρχές της προϊστορίας, κάτι από την
δύναμι, την γνησιότητα και την απόλυτη αλληλεγγύη με την φύσι, κάτι από το
μεγαλείον και τους τιτανικούς ρυθμούς της ανυπόκριτης εκείνης εποχής των
βροντοσαύρων και τυραννοσαύρων²*

*έως που νάρθη η Φάλαινα, να φθάση το μέγα κήτος, η Φάλαινα, η Φάλαινα, ο
πολυπόθητος Μεσσίας, ήτις, την αγαλλίασιν κομίζουσα εις τους οραματιστάς, την
ευτυχίαν στην ανθρωπότητα να δώση και όλους τους αναχωρητάς, τους ερημίτας
και τους προδρόμους να δικαιώση.³*

² «Πυρσός λαμπρός του υπερτάτου Φαροδείκτου»: Εμπειρικός (1980: 40).

³ «Η νήσος των Ροβινσώνων»: Εμπειρικός (1980: 95).

Βιβλιογραφία

- 1) Εμπειρικός, Α. 1991. Η Άσπρη Φάλαινα (Παραλλαγαί στο μέγα θέμα του Moby Dick του Herman Melvil [sic]). *Συντέλεια*, 2-3, 34-49.
- 2) Εμπειρικός, Α. 1980. *Οκτάνα*. Αθήνα: Ίκαρος.
- 3) Buell, L. 2014. *The Dream of the Great American Novel*. Cambridge, Massachusetts, London: The Belknap Press of Harvard University Press.